

BİREYİN TOPLUMSALLAŞMA SÜRECİNDE SANAT EĞİTİMİNİN ÖNEMİ

Derya Şahin ^{1*}, Münire Meral Yağcı¹

¹Dicle Üniversitesi, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi, Resim-iş Öğretmenliği A.B.D.

*derya2181@mynet.com

Özet: Her toplumda olduğu gibi bizde de hiç şüphesiz sanatın ve sanat eğitiminin önemli bir yeri vardır. Bireyin yaşantısına bakıldığında sanatın onun hayatına canlılık kazandırdığı, ayrı bir hassasiyet verdiği, kim olduğunu ve neye inandığını sorgulamaya teşvik ettiği, kendisine ve içinde yaşadığı topluma karşı daha bilinçli ve daha duyarlı olmasına yardımcı olduğu görülmektedir. Sanatın, bireyin toplumsallaşmasında, insanın ruhsal gereksinimleri karşılama, kendine güvenen bireyler yetişmesinde rolü büyüktür. Bu rolde sanat eğitimine büyük pay düşmektedir.

Sanat eğitimi, toplumsallaşma sürecindeki birey için, içinde yaşadığı dünyayı kavramada, karşılaştığı problemlere karşı çözüm yolları bulmada, gördüğü, hissettiği şeylere karşı tepkilerde bulunmada önemli bir rol üstlenir ve sanat eğitimi bir bütünlük içerisinde düşünüldüğünde birey ve toplum için can damarı durumundadır. Çünkü genel eğitimin hem bilişsel, hem duyuşsal hem de psiko-motor alandaki hedeflerine hizmet etmektedir. Böylece bireyin estetik, fiziksel, zekâ, toplumsal gelişimlerine katkıda bulunmakta ve yaşamın bütünselliği içerisinde sanat yoluyla eğitimi sağlamaktadır.

Bu araştırmada sanatın ve sanat eğitiminin bireyin toplumsallaşma sürecindeki olumlu etkileri incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sanat Eğitimi, Toplumsallaşma.

Abstract: Art and art education has an important place in our society like other societies. Analysing the life of an individual, it is seen that the art brings in his life colour, it gives a different sensibility, it encourages him to question who he is and what he believes in; it helps him to be more aware and more sensitive both to himself and to the society he lives in. Art has a significant role in socializing the individual, to meet the mental needs of the human-being and raising self-confident individuals. In this role, art education has a great role.

Art education has an important role for the individual to comprehend the world he is living in, to find solutions for the problems he faces and to react to the incidents he sees and feels; considering the art education as a whole, it is a vital point. Because it serves to the targets in cognitive, sensory and psychomotor fields of the education. So, it contributes to the aesthetics, physical, intelligence and social developments of the individual and thus it ensures his education via the art within the life itself.

Positive effects of the art and art education in the socializing process of the individual is analysed in this study.

Key Words: Art education, socializing.

1. GİRİŞ

Genel olarak sanat, insanların, duygu ve düşüncelerini çizgi, renk, biçim, ses, söz, ritm, gibi belli araç ve yöntemlerle bir amaç doğrultusunda, belli bir güzellik anlayışına göre etkili ve özgün bir biçimde ifade etme eylemidir. Schiller ise sanatı insanın özgürlük dünyasının ortaya çıkmasını sağlayan bir araç olarak tanımlamaktadır. Sanatı, dünyayı anlama ve kendimize göre anlamlandırma sürecinin bir parçası olarak düşünürsek, doğru anlama ve anlamlandırma da sanat eğitimi yoluyla mümkün olur. İnsan eğitiminin başlıca yön ve bileşenlerinden biri olan sanat eğitimi, bireysel ve toplumsal eğitimin vazgeçilmez parçasından biridir.

2. TOPLUMSALLAŞMA SÜRECİNDE SANAT EĞİTİMİNİN ÖNEMİ

Sanat eğitiminin başlangıç noktası bireyin yetenek ve gereksinimlerine yanıt oluşturmasıdır. Sanat eğitimiyle bilişsel ve duyuşsal birçok algı bilinçlendirilip harekete geçirilmektedir.

“Sanat eğitimi; var olan yapıcı, yaratıcı, yorumlayıcı yetenekleri uyandıran, geliştiren, bireyin kendini değerlendirmesi ve kendini tanıması yönünde bilinçlenmesini sağlayabilmek gibi önemli hedeflere varmada yardımcı olan bir alandır” [1]. Sanatsal etkinlikler yoluyla kendini tanıyan, yeteneklerinin farkında olan bireyler ve toplumlar, içinde yaşadıkları çevreye daha duyarlı olacaklar, çevreleriyle olumlu bir etkileşim içine girebilecekler, estetik ihtiyaçlarını doyurabilecek ve yaşamlarını daha anlamlı hale getirebileceklerdir.

“Sanat eğitiminin amaçlarına baktığımızda, bireye kazandırılmak istenen özellikler için belirlenen ilkeler; yaratıcı, araştırmacı, sorgulayıcı, kendine güvenen, analitik düşünme yetisi olan, sanatsal sorunlara çözümler bulabilen, sezgi sahibi, sağlıklı düşünme yeteneğine sahip ve kişilik gelişimi bakımından yeterli, yaratıcı, özgün, algı gücü kuvvetli, duyuşsal, bilişsel, algısal güçleri gelişmiş, yaratıcı edimleriyle kendini ifade edebilecek teknik bilgilerle donatılmış, sorunlar karşısında çözüm yolları üretebilen, bir kimlik ve kişiliktir. Bu amaçlarla hedeflenenler ise; sanatsal aktivitelerin ve yaratıcılığın özünü tanımaları ve benimsemeleri, duygusal, duyuşsal, bilgisel etkinliklere bağlı artistik beceriler kazanmaları, görme, ayımsama ve görsel olan her şeyin netleşmesine olanak sağlayan aktif bir algılama işlevi olduğu şeklinde beceri kazanmaları, sanat yapıtlarını değerlendirecek, onları ayımsayabilecek nitelikli, sanat tarihi ve estetiksel bilgi birikimine sahip olmalarıdır” [2].

Tüm bu özellikler, daha bilinçli yetişmiş, araştıran, inceleyen, hoşgörülü, özgür düşünceli bireyler yetişmesine olanak sağlayacak, toplumsal yaşamda da kendine güvenen, cesur, katılımcı, üretken kimliklerin oluşumuna katkı sağlayacaktır. Böylece birey bir film izlediğinde veya bir resim sergisi gezdiğinde daha bilinçli bir şekilde anlayıp anlamlandırarak, zevk almasını bilecektir. Sanat eserini doğrudan yargılamak yerine üzerinde uzun uzun düşünecek ve o eser hakkında bilinçli eleştiride bulunabilmenin hazzını ve daha bilinçli bir sanat tüketicisi olmanın ayrıcalığını yaşayacaktır. Yani sanat eğitimi sadece görsel ve plastik alanındaki eğitim değil, insana ait tüm ifade biçimlerini kapsayan ve bu ifade biçimlerine nitelik kazandıran bir eğitim anlayışıdır.

“Sanatın işlevleri arasında; çocuğa ve gence sanat aracılığı ile iletişim kurma olanağı vermesi, görsel okur-yazarlık kazandırması, kişiye niteliksel ayırmasmaya yönelik eleştirel düşünme kazandırması, kişiye kendi kültürünü olduğu kadar, başka kültürleri öğrenme ve değerlendirme olanağı vermesi, kişiye duygu, düşünme ve imgelerini bir ürüne dönüştürmede yaratıcı davranış kazandırması, birçok sanat yapıtı görerek ve bu yapıtlardaki değerleri özümseyerek kişide bir değer birikimini sağlaması ve de kültürel, toplumsal gelişmede katılımcı kişiler yetişmesinde önemli rol oynaması sıralanabilir” [3]. Yani sanat eğitimi sadece bireyin kendini tanımasını değil aynı zamanda çevresini, toplumunu, kültürünü de tanıyıp benimsemesine olanak vermektedir.

Böylece sanat, insanların birbirlerini anlamalarını sağlayan bir iletişim aracına dönüşmektedir. Manuel Castells’in de ifade ettiği gibi, sanat “her zaman, farklı ülkelerden ve kültürlerden insanların, farklı cinsler, farklı sosyal, etnik ya da güç grupları arasında köprü kurar. Sanat, insanlar arasındaki farklılıkları, çatışmaları ve baskıları bir tarafa bırakır ve onların birlikte yaşayabilme becerilerini denemelerini sağlar”[4]. Bu da bireyin toplumsallaşma sürecinde olumlu etkiler yaratmaktadır.

Eğitim sistemimize baktığımızda hazır bilgiler ışığında ezbere yönelik bir anlayışın hüküm sürdüğünü görmekteyiz. Durum böyle olunca da öğrencileri kalıplaşmış bu fikirlerin dışına çıkarmak, özgün ve özgür düşünmeye istekli kılmak güç olmaktadır. Bu güçlüğü bir nedeni de öğrencilerin duyu algılarının yetersiz olmasıdır. Düşünme ve algılama ile akıl ve duyular karşılıklı bir iletişim sürecine girerse bunun sonucunda ancak özgür ve özgün düşünmenin yolu açılabilir. Bu da öncelikle duyuların eğitilmesiyle gerçekleşebilir. Duyuları eğitilmemiş bir birey, çevreye karşı ilgisiz, sorunlar karşısında duyarsız bir tavır sergilemektedir. Öyleyse şunu söyleyebiliriz; sanat eğitimi her şeyden önce duyuların eğitimi için gereklidir.

Sanat eğitimi aynı zamanda estetik değerleri bireylere kazandırmakta, daha bilinçli ve zevkli tercihler yapma yolunda bireylere yol göstermektedir. Sanat eğitimi yoluyla bireylerde var olan yaratıcılık açığa çıkabilmekte, birey kendini keşfetmekte, sanat yoluyla edindikleri estetik haz sayesinde de algılama süreçleri zevkli hale gelmekte ve bireyde belirli bir beğeni düzeyi oluşmaktadır. Bu da bireylerin seçimlerini etkilemektedir. Bütün bunlar sonucunda bireyin sanata, sanat eserine ve sanatçıya bakışı da nitelik kazanmaktadır. Özsoy'un belirttiği gibi "Sanatla ilgilenen bireyler mesleki tasarımlarında, araştırmalarında ya da boş zamanlarında kişisel olarak bütünlük kazanırlar. Görsel sanatlar uygarlığı geliştirmekle sorumlu olan bireyi cesaretlendirip, bunu yapmak için beceriler ve bakış açıları sunmaktadır" [5]. Tüm bu davranış değişiklikleri daha bilinçli toplumların oluşmasına katkı sağlamaktadır.

Ressam Mondrian 'hayat dengeye kavuştukça sanat ortadan kalkacaktır' demiştir [6]. Bu söz, insanla çevresi arasında bir denge unsuru olarak görülen sanatın gerekliliği üzerinde biraz daha düşünmeye sevk etmektedir bizleri.

Ernst Fischer, sanatın hayatımızda ne kadar yer bulabildiğini de şu cümlelerle belirtmektedir; "milyonlarca kişi kitap okuyor, müzik dinliyor, tiyatroya ve sinemaya gidiyor, neden? Oyalanmak, dinlenmek, eğlenmek istiyorlar demek, soruyu pekiştirmekten öteye gitmez. Böyle gerçek dışı olaylara neden gerçekmiş gibi tepki gösterelim? Ne tuhaf bir eğlence anlayışıdır bu? Eğer yetersiz bir yaşayıştan daha zengin bir yaşayışa, tehlikelerden uzak yaşantılara kaçmak istiyoruz dersek, o zaman farklı bir soru karşımıza çıkar: yaşayışımız niçin yeterli değil? Neden gerçekleşmemiş yaşamlarımızı başka görüntülerle, başka biçimlerle gerçekleştirmek istiyor, karanlık bir salonun aydınlatılmış sahnesinde yalnızca oyun olduğunu bildiğimiz bir şeye soluğumuz kesilircesine kapılıyoruz?

Bu sözlerden de anlıyoruz ki, kendini aşmak istiyor insan. 'Tüm' insan olmak istiyor. Ayrı bir birey olmakla yetinmiyor; bireysel yaşamın yalnızlığından ve kopmuşluğundan kurtulmaya ve bir doluluğa yani daha doğru, daha anlamlı bir dünyaya geçmek için çabalıyor. Kişiliğin geçici, rastgele sınırları, yaşayışının kapanıklığı içinde kendini tüketmek zorunluluğuna baş kaldırıyor. İstiyor ki, benliğinden ötede kendi için vazgeçilmez bir şeyin parçası olsun. Çevresindeki dünyayı soğurmayı, kendisinin kılmayı, meraklı, çevreye aç benliğini bilimin, tekniğin en uzak burçlarına, atomun en gizli derinliklerine değin yöneltmeyi, sınırlı benliğini sanatta toplu yaşayışla birleştirmeyi, bireyselliğini toplumsallaştırmayı özlüyor" [7]. İşte bu özlemi gidermek, için vazgeçilmez bir araçtır sanat... Sanat yoluyla, birey toplumu ile bütünleşir ve toplumunun bir parçası haline gelir.

Sanatı birey olarak yaşamımızın vazgeçilmezleri arasına alabilirsek “Şimdi yapmakta olduğumuz aynı şeyleri yapıyor olacağız belki, ama o eylemleri üzerlerine yoğunlaşarak yapacağız. Yaşama biçimimizin dışsal herhangi bir olgusu zorunlu olarak değişmeyecek belki, ama bizim bu olguları kavrayışımız derinleşecek, yaşama bağlılığımız artacak, hayatımızın manevi boyutu canlanacaktır. Hayata dönmüş olacağız, zaten yaşamakta olduğumuz hayatlara daha eksiksiz olarak döneceğiz” [8].

3. SONUÇ

Görüldüğü gibi sanatı ve dolayısıyla sanat eğitimi gerekli kılacak birçok neden vardır. Genel eğitim içinde düşünürsek bireyin hem bilişsel, hem duyuşsal hem de psiko-motor alandaki hedeflerine hizmet etmektedir. Böylece bireyin estetik, fiziksel, zekâ, toplumsal gelişimlerine katkıda bulunmakta ve yaşamın bütünselliği içerisinde sanat yoluyla eğitimi sağlamaktadır. Bunların dışında sanatın en önemli yanı hiç kuşkusuz, yaşamın yerini tutması, insanla çevresi arasında bir denge sağlaması ve insanları bireysellikten kurtarıp toplumsallaştırmasıdır. Yani ‘tam’ insan olmalarına yardımcı olmasıdır. Yaşamın anlamını kavramak, dünyayı anlamlı kılmak için sanat...

4. KAYNAKLAR

- [1-2] SÖYLEMEZ, Serpil. (2004). Sanat Eğitiminde Yeni Yaklaşımlar, Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, **II. Sanat Eğitimi Sempozyumu, 28-30 Nisan 2004**, Ankara.
- [3] KIRIŞOĞLU, Olcay T. (2005). **Sanatta Eğitim**, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- [4] MERCİN, Levent, ALAKUŞ, A.Osman. (2007) Birey ve Toplum İçin Sanat Eğitiminin Gerekliği, **D.Ü.Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi 9**, s.14-20.
- [5] ÖZSOY, Vedat. (2003). **Görsel Sanatlar Eğitimi, Resim-iş Eğitiminin Tarihsel ve Düşünsel Temelleri**, Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- [6-7] FISHER, Ernst. (1995). **Sanatın Gerekliliği**, Çev: Cevat ÇAPAN, İstanbul: Payel Yayınevi
- [8] PEKMEZCİ, Hasan. (2002). Eğitim-Sanat Eğitimi-Nitelikli İnsan Eğitimi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, **Gazi Üniversitesi'nin Eğitimde 75. Yılı Sanat Eğitimi Sempozyumu**, 08-10 Mayıs 2002, Ankara